Сумно, повагом увіходив похід із тілом князя в ворота Галича і спинився перед теремом.

Княгиня, що вже дістала вістку про смерть чоловіка скоріше, сизою голубкою припала до мертвого тіла князя Романа і гірко-гірко ридала:

— Ой, чуло моє серце, чуло-відчувало, що не добром скінчиться цей похід, соколе мій ясний! На кого ж лишив ти мене, вдовицею з двома безпомічними сирітками?

Плакала, ридала княгиня та зараз отямилася, втерла сльози і сказала, пригортаючи синів:

— Діти мої, синочки любі, нема вже в вас батька! Але не плачте, в усьому Божа воля. Від сьогодні я буду вам не тільки за неньку, але й за батька. Не дам вам пропасти, як Бог дозволить, виховаю вас на сильних мужів, сильних тілом і духом.

Величний був похорон. Увесь Галич оплакував князя. Плакали навіть ті бояри, що за життя князя Романа не любили його, бо надто важка їм була справедлива рука княжа.

Єпископ Косма в прощальному слові звернувся до бояр:

— Плачте й ридайте, мужі галицькі, бо це ховаєте в могилу вашу славу й силу! Плачте й ридайте, але і коріться Божій волі. Це Бог зсилає на вас кару, щоб ви отямилися і раз і назавжди закинули всі свари та чвари. Князь Роман лишив велику спадщину. Він був уже, можна сказати, самодержцем усієї України. Нема вже між нами хороброго князя, що переміг поган, а сам мудрістю ума заховував Божі заповіді! Він кинувся був на поган, як лев, орлом проходив їх землі. Безпечна була земля наша під опікою його могутньої правиці, і безпечна і сильна і славна в світі. Гриміла слава князя Романа і у Царгороді, і у Римі, а з нею

враз і слава землі нашої! Мужі галицькі, нема вже князя Романа! Одначе лишилися по ньому два його паростки, княжичі: Данилко й Василько. Коли хочете, щоб Бог благословив вас, діла ваші, коли бажаєте добра землі, то присягніть князеві вашому, Данилові Романовичеві, і будьте йому вірні все і всюди. А буде добре вам і державі вашій.

Похоронили князя Романа в церкві Пресвятої Богородиці.

І зараз по похороні галичани цілували хрест князеві Данилові.

Так вступив на галицький престіл пятилітній князь Данило Романович.

І галичани боронили князя перед усіма ворогам що думали тепер захопити для себе сирітськ спадщину.

Та не довго було воно так.

Кормильчичі, найбагатший рід між галичанами, зворохобили буйних галицьких бояр і покликали на княжий престіл чернігівських Ігоревичів.

І прийшлося скитатись княгині Романовій і малим сиротам: Данилкові і Василькові по різних землях, по різних дворах.

Прибула вкінці княгиня Романова в Краків. Лешко прийняв її радо. Однак, коли княгиня стала просити в нього помочі проти Ігоревичів — Володимира в Галичі та Святослава в Володимирі, — він замявся і сказав:

— Поміг би я радо, та не сила моя. Обидва вони разом сильніші від мене, у них дружина і галицька, і волинська, і чернігівська.

— То поможи мені дістатися на Угорщину до Андрія, він не відмовить мені помочі.

Задумався князь Лешко:

— Це можна. Але знаєш що, Ганно? Тобі не треба туди їхати. Ти лишися тут, а я вишлю посольство і Данилка перешлю туди, нехай Андрій добуде для ньогогалицький престіл.

Княгиня погодилася на це, і через кілька днів виїхав до Буди посол князя Лешка з малим Данилком. Князь Лешко велів пригадати королеві: "Тобі друг був Роман, і ви присягли собі, що як його рід лишиться без батька, то ти помагатимеш йому. Тепер на них прийшло прогнання, ходімо ж, відберімо й для них їх батьківщину".

Король Андрій вислухав цих слів і жалував, що таке сталося, а вкінці сказав:

— Нехай покищо княжич Данилко лишиться в мене, а яподумаю, як усе влаштувати. І так лишився малий княжич Данилко на Угорщині, а княгиня Романова з княжичем Васильком у Кракові.

Не мав Данилко при собі нікого із своїх, тільки Дмитруся Домамирича, ще батькового отрока. Та стільки тут нового бачив, невиданого досі, Стільки цікавого, що якось немов і не було коли тужити за родиною. Найбільше з усього припали йому до вподоби лицарські турніри, що їх король Андрій улаштовував часто з різних нагод. Подобалася йому і сама столиця Буда над могутнім Дунаєм і гарна околиця.

Король Андрій, як опікун княжича Данилка, подбав і про дальшу освіту княжича. Передусім передав його, вчителеві латинської мови, бо тоді на Угорщині й мадярські вельможі вживали здебільшого латинської

мови. Латинська мова панувала, очевидно, і на королівському дворі. Всі грамоти, всі листи списували тільки латинською мовою.

Княжич Данилко був пильний учень і скоро засвоював собі цю, світову тоді, мову. Та не занедбував княжич і лицарського діла. Тут уже помагав йому отрок Дмитро, що знову ж від княжича вивчав латинську мову. Княжич ще змалечку був прив'язався до Дмитруся, а тепер то обидва стали невідступними друзями. Та й не диво, вони ж тут тільки обидва могли говорити з собою рідною українською мовою. Правда, і король Андрій умів говорити українською мовою і часом говорив нею з Данилком, та в нього ця мова виходила якось дивно, грубовато.

Ішли дні за днями. Король Андрій спершу думав про похід на Галич, щоб привернути престіл Романовичам. Але незабаром закинув цю думку. Володимир Ігоревич прислав великі дари королеві Андрієві та князеві Лешкові, і король Андрій сказав:

— Не пора тепер воювати за Галич. Як виростеш, Данилку, і могтимеш уже сам правити державою, поможу тобі, як Бог дозволить, і Галич і Володимир привернути.

Але таки скоріше встряв король Андрій у галицькі справи.

Прийшли до нього брати Кормильчичі, що самі колись ворохобилися проти князя Данилка, і стали просити:

— Дай нам отчича галицького, Данила, щоб ми з ним добули його Галич від Ігоревичів.

Король Андрій прийняв їх прихильно і сказав:

— Добре. Пішлю з вами великого дворецького Пота з воєводами, і з ними піде військо одновірне й одноплемінне з вами.

І десятилітній князь Данило вїхав у Галич. Володимирські й галицькі бояри впровадили молоденького князя Данила в церкву Пресвятої Богородиці Приснодіви Марії, де спочивало тіло його батька, славного князя Романа Мстиславича, і тут посадили його на галицький престіл

Незабаром прибула в Галич княгиня Романова, щоб побачити свого дорогого сина. Молодий князь, що бачив свою неньку, ще як був малою дитиною, не пізнав її та спитався в Дмитра Домамирича:

— Хто це та пані?

— Це твоя мати, княже! — відповів йому Дмитро.

Тоді підійшов князь Данило до княгині Романової та став цілувати її по руках. А княгиня Романова пригорнуда його до грудей і зі сльозами радости промовила:

— Сину, мій синочку, як ти виріс! Не диво, що ти не пізнав мене, бо горе й турботи дуже мене змінили!

Так засів князь Данило Романович вдруге на престолі свого батька.

Але й цим разом не надовго...

Бутні бояри, неприхильні княгині Романовій, підняли знову бунт і прикликали князя Мстислава з Пересопниці. Підчас загального замішання, коли й Мстислав мусів залишити Галич, Володислав Кормильчич використав це і з допомогою прихильників проголосив себе князем Галича.

Князь Мстислав Пересопницький склав, щоправда, союз князів, до якого приєднав і княгиню Романову, але здобути Галича йому не вдалося.

Лешко випросив тільки в свого дядька, князя Олександра, щоб віддав Тихомль і Перемиль малим князям Данилкові й Василькові. І вони князювали там із матірю.

Княгиня Романова, коли прибула з синами в Тихомль, зітхнула і сказала:

— Гірка доля вдовиці й сиріт. Ваш батько, сини мої, був володарем Галича й Володимира, а й Київ слухав його. Звали його самодержцем всієї Руси, а слава його лунала широко поза межами українських земель і в Царгороді, і у Римі. І ти, Данилку, був уже князем Галича, а Василько і Берестя, і Белза, а тепер мусите вдоволятися Тихомлем і Перемилем.

І сльози стали бідній матері в очах.

— Мамо, — сказав на це князь Данилко, — не треба плакати, не треба нарікати! Каже наша приповідка: "Кого Бог любить, того досвідчує". Я малий ще, правда, дванадцять мені всього, та вже за свій недовгий вік багато бачив, багато навчився. Знаю, що як залізо сталиться в огні, так лицар у невигодах і небезпеках. Хай я тільки підросту та сил і розуму наберуся, то я певен, що і Галич і Володимир будуть знову наші, як були. Є в мене вже тепер вірні бояри, є дружина вірна. Мій час ще прийде!

Мати пригорнула сина та сказала:

— Розумний ти в мене і лицар!

Минали роки за роками. Князь Данилко виріс із хлопця на юнака: Дядько, князь Лешко допоміг йому відзискати Волинь, але в Галичі засів новгородський Мстислав Мстиславич, сміливий і розумний князь.

Мстислав зараз таки почав шукати приязни з Романовичами. Відвідав княгиню Ганну в Володимирі й запросив князя Данила на лови в карпатські ліси.

— Будь мені замість батька! — сказав йому на це князь Данило. — Хочу їхати у твого стремена.

І поїхав у Галич. Князь Мстислав гостив щедро колишнього князя Галича.

Тут князь Данило пізнав Мстиславову старшу донечку, Ганусю, сподобав собі її і просив Мстислава, щоб дав йому її за жінку.

— Коли Гануся погоджується, — відповів князь Мстислав, — то я не відмовлю своєї згоди.

І зараз зробили заручини, а незабаром відбулося весілля.

І знову йшли роки за роками. Князь Данило мужнів, у боях відзначувався, мав уже славу доброго й розумного князя та хороброго борця.

Тепер княгиня Романова сказала:

— Виросли ви вже, сини мої, я вже виконала свій обовязок матері. Тепер хочу в тиші та спокою молитися за ваше щастя і за свою душу. Вступаю в манастир.

Одного разу вибрався князь Данило з братом Васильком на лови в західні ліси своєї волинської держави. І побачив серед лісів гору.

— Ця гора надається на укріплений замок — сказав. — Тут я збудую город.

І зараз найняв мулярів і майстрів та велів їм будувати город. І назвав город Холм, себто горб.

Сталося це 1223 р.